

FOCUS EXPO FINIS TERRAE

Veerle Deknopper



Galerie Geukens & De Vil zorgde vijf jaar na *Ecce homo* opnieuw voor een indrukwekkende kunstwandeling. Op dertien historische locaties in Antwerpen is werk

Een einde, een begin

De expo *Finis Terrae. Een einde. Een begin* kijkt naar onze wereld zoals wij die vandaag kennen en over het gevoel van eindtijd waarin we ons bij momenten bevinden. De veerkracht van de planeet en de mens en zijn kunst staan daarbij centraal. Vijftig in België gevestigde kunstenaars van alle slag wierpen hun blik op het thema, met werk dat varieert van conceptueel tot hyperklassiek.

Het einde van de wereld heeft iets zwaars, maar draagt de hoop op een nieuw begin. Zonder twijfel was er voor de curatoren een noodzaak om dit thema te kiezen. Het is actueler dan velen durven te vermoeden. Voor deze tentoonstelling mogen vijftig kunstenaars elk genieten van een toplocatie. Zo is er de bijzondere dynamiek tussen het oude kader en de vernieuwende kunstwerken in het Snijders&Rockoxhuis, de neergeslagen meteo-

riet *Under the Sky* van Marius Ritiu die vanuit de tuin in dialoog gaat met de kathedraal, alsook *Wildfire*, een werk van video-artiest David Claerbout in de Sint-Niklaaskapel. In het Snijders&Rockoxhuis bevindt zich het zeer aansprekende werk van Charles Degeyter (1994). Het zijn opgezette vogeltjes die in een sarcofaagje liggen. Enerzijds grappig en schattig, anderzijds triestig en pertinent. Het zegt iets over hoe mensen

met de natuur omgaan. Door gewone, op het eerste gezicht ordinaire vogeltjes zoals een mus in een sarcofaag te leggen, verheft Degeyter ze naar de status van de farao's. Op dezelfde locatie stelt ook Peter De Meyer werk tentoon, waaronder een grote kei die een productie- en vervaldatum kreeg, net zoals bij voedingsproducten. Vervaldatum van de kei is het einde van de expo. Een knipoog naar het einde van de mens-

Schoonheid biedt hoop

Vanaf het moment dat tekenaar en schilder Gideon Kiefer (1970) als professioneel kunstenaar begon, was de ondergang van de wereld – en al dan niet zijn eigen ondergang – een steeds terugkerend thema in zijn werk. “Dat is niet per definitie een donkere gedachte”, werpt hij op. “De eindigheid houdt tenslotte iedere ouder wordende mens bezig.” Daarrond werken biedt Kiefer veeleer troost.



Gideon Kiefer. © rr



Gideon Kiefer, *The Martyrdom*, 2022. © David Samyn

“Ik loop niet neerslachtig rond, maar zoals iedereen denk ik na over de dood”, steekt Gideon Kiefer van wal. “Hoe ik mijn eigen eindigheid zie, is een vraag die veel kunstenaars zichzelf stellen. Als kunstenaar besef je dat je werk je zal overleven en dat je een spoor nalaat waardoor een soort van onsterfelijkheid bekomen is, als vechten tegen het einde.” Kiefer weet tevens dat die onsterfelijkheid zeer relatief is. “Maar het is het gevoel bezig te zijn met iets dat na mijn dood mijn bestaan nog steeds zal bevestigen.”

Waarschuwing

Zoals de tekenaar-schilder dat nu ziet, heeft hij daar geen vaststaand idee over. “Ik zit eerder in een tweestrijd. Aan de ene kant denk ik dat we een wereld aan het creëren zijn waarin we niet kunnen overleven. De aarde zelf zal wel opnieuw een evenwicht vinden, maar mogelijk zal de mensheid niet overleven. Er zijn al een vijftal uitstervingsgolven geweest ten gevolge van klimaatverandering. De levensvormen van toen konden niet overleven ten gevolge van

dat natuurlijke proces. Momenteel veroorzaken wij als mens de zesde golf. Ik vrees dat we niet inzien hoe erg wij onze eigen vijand zijn, dat we nog niet beseffen hoe urgent de situatie is en dat het waarschijnlijk te laat is.” Een blik op de condition humaine stemt Kiefer somber. “Kijk bijvoorbeeld hoe met de oorlog in Oekraïne door één enkele persoon alles geopolitiek op zijn kop is gezet en de hele energietransitie op de helling is komen te staan. Of hoe we ons lot laten afhangen van de macht van lobbyisten en oliemaatschappijen. Velen geloven in een technologische oplossing, wat uiteraard hoopgevend is. En ook ik ben soms geneigd hoopvol te zijn, daarom maak ik tenslotte mijn kunst. Ook ik hoop nog steeds dat er mensen zullen opstaan die dit willen en kunnen oplossen.”

Poëtisch

Omdat hij de klimaatproblematiek aankaart in zijn werk, leest Kiefer veel boeken over het onderwerp. Door zich er steeds meer in te verdiepen, is het thema in zijn hoofd voortdurend op de achtergrond aanwezig. “Het zit dus ook altijd in mijn werk verscholen, maar ik ben geen posterjongen die rebelse kunstwerken maakt. Ik toon mijn bezorgdheid en link die aan mijn persoonlijke herinneringen en aan het voorbijgaan van het leven. Ik tracht dat poëtisch uit te werken. Ik vind het ook belangrijk in interviews of op een vernissage mijn boodschap direct te uiten. Zo wordt het thema meer aangekaart en ik hoop dat op die manier de boodschap achter mijn werk verder wordt verspreid.” Kiefer ziet zijn werk als een wake-upcall voor de klimaatzaak, maar maakt zich geen illusies. “De jeugd protesteert wel al meer. Kijk naar Greta Thunberg. Er zijn ook mensen die veel militanter bezig zijn. Helaas gaat het dan soms de absurde of belachelijke

kant op, zoals de protesten waarbij activisten zich vastlijmen aan een kunstwerk of kunst bekladden met soep of verf. Dat brengt het debat schade toe, wat ik heel erg betreurt.”

Eerbetoen

Voor *Finis Terrae* maakte Kiefer twaalf werken geïnspireerd op gravures van Albrecht Dürer (1471-1528). “Ik beoefen al sinds mijn dertiende grafiek en daardoor kwam ik al snel in contact met Dürers grafisch werk. De Nottebohmzaal waar mijn werk nu te bezichtigen is, ligt op 200 meter van het huis waar hij logeerde toen hij in 1520 een jaar in Antwerpen verbleef.” Kiefer vond het een uitdaging om Dürers *Apocalyps* te linken aan zijn eigen kunst. Het toeval hielp het opzet, vertelt hij. “Ik had een verzamelaar op bezoek in mijn atelier. Hij leende mij voor *Finis Terrae* een originele houtsnede van Dürer uit 1498. Ik heb die opgenomen in mijn presentatie om zo Dürer ook aan het woord te laten. Toen ik bij de opbouw van de expo met zijn gravure langs dat huis liep, werd ik zelfs even emotioneel. Als kunstenaar raakte me dat. De oude meesters zijn voor mij vaak een bron van inspiratie geweest. In het verleden werkte ik al rond Velasquez en Carravaggio als inspiratiebronnen. Ik heb voor deze gelegenheid slechts in één schilderijtje een stukje Dürer gekopieerd als eerbetoon. Voor de rest zijn de werken helemaal mijn interpretatie van zijn werk.”

Al is de boodschap die Kiefer brengt misschien niet erg hoopvol, toch is het een tentoonstelling van hoop, benadrukt de kunstenaar. “Ik probeer altijd schoonheid in mijn werk te steken. Ik zou niet willen dat het mensen deprimeert. Ik wil de wereld verbeteren door anderen schoonheid te schenken. Dat is mijn manier van hoop geven.” III

van vijftig kunstenaars te bezichtigen rond het thema ‘het einde van de wereld’. Twee van hen, Gideon Kiefer en Jeffe De Brabandere die in de Nottebohmzaal exposeren, lieten zich inspireren door de apocalyps.

Charles Degeyter, *The Aviary (detail)*, 2022.
© David Samyn



heid. De kei zal de mensheid immers overleven. Een verrassend spel met tijd en vergankelijkheid.

Antwerpen anders

De kunstwandeling biedt zo een diverse waaier aan kunstwerken en brengt je op soms onbekende, prachtige locaties, zoals de kathedraaltuin die gewoonlijk niet publiek toegankelijk is. Een mooie manier om Antwerpen op een andere manier te leren kennen. III

De tentoonstelling *Finis Terrae. Een einde. Een begin* loopt nog tot 26 februari.
www.finis-terrae-antwerpen.com

Fascinatie voor het onzekere

Beeldhouwer Jeffe De Brabandere (1998) meent dat je het begrip van de Apocalyps kan verbinden met de gebeurtenissen in het heden. “Het gaat er niet goed aan toe in de wereld, kijk maar naar hoe dichtbij de oorlog plots komt. Of de klimaatopwarming. Dat thema dringt zich op en het zat daardoor al langer in mijn hoofd om er iets mee te doen.”

Jeffe De Brabandere putte voor zijn werk al vaker uit de Bijbel en uit oude mythologieën. Geschiedenis is een van zijn grote drijfveren. “In deze tentoonstelling breng ik vier werken rond de vier ruiters van de *Apocalyps*. De materialen waren daarbij heel belangrijk. Ik heb er bijvoorbeeld terracotta in verwerkt, gebakken aarde als verwijzing naar hoe onze planeet stilaan opwarmt.” Omdat De Brabandere binnen zijn werk ook bezig is met de eindigheid van dingen, verwerkt hij graag gebruikte, tweedehandse spullen waar een verhaal achter zit. “Ik werk met dieren en geschiedenis. Geschiedenis is altijd een verhaal, een interpretatie van

hoe dingen gebeurd zijn. De ware toedracht zullen we nooit helemaal weten. Daar schuilt iets onzekers in, iets waar je je vinger niet op kan leggen en daarom heb je je verbeelding nodig om ze te kunnen duiden. Met de nodige nieuwsgierigheid kan je je daar dan iets bij voorstellen. Ook de dingen die ik gebruik, hebben een geschiedenis en dragen een verhaal met zich mee. Het is voor mij een manier om het verleden te proberen vastgrijpen en verbeelden. Er zit vergankelijkheid in. Veel van die dingen hebben voor andere mensen geen waarde meer. Ze worden weggegooid omdat ze kapot zijn. Dat is de tweeledigheid van

het verhaal: ik schenk opgegeven dingen een nieuw verhaal en probeer die te koesteren. Ik omwikkel ook graag dingen of leg iets zorgvuldig op een stukje vilt. Ik wil het zo verzorgen, naar waarde schatten vanwege wat het geweest is en het zo opnieuw iets laten zijn. Het is als iets een laatste nieuwe rustplaats geven. Het is respect voor het materiaal en voor datgene wat reeds plaatsvond.”

De Brabandere had altijd al een enorme fascinatie voor dieren, die bovendien vaak voorkomen in mythes. “Mijn grootouders hadden een boerderij waar ik altijd veel dieren zag. En toen ik een jaar of dertien was, zag ik de polychrome grotschilderingen in Font-De-Gaume in de Dordogne. Die zijn twaalf- tot vijftienduizend jaar oud. Daar van op een halve meter afstand naar kunnen kijken maakte een enorme indruk op mij. Dat mensen met zo’n kracht en verbeeldingsvermogen dieren konden afbeelden, sloeg me met verstomming. Wij zijn zelf dieren die andere dieren proberen te vatten, maar we zullen nooit in hun hoofd kunnen kruipen en zullen nooit weten hoe zij zichzelf of de wereld ervaren. Dat is weer hetzelfde onzekere verhaal, nog zoiets waar je je vinger niet op kunt leggen. Het is de fascinatie van met dat onzekere bezig te zijn, die mijn verbeeldingsvermogen doet groeien.”

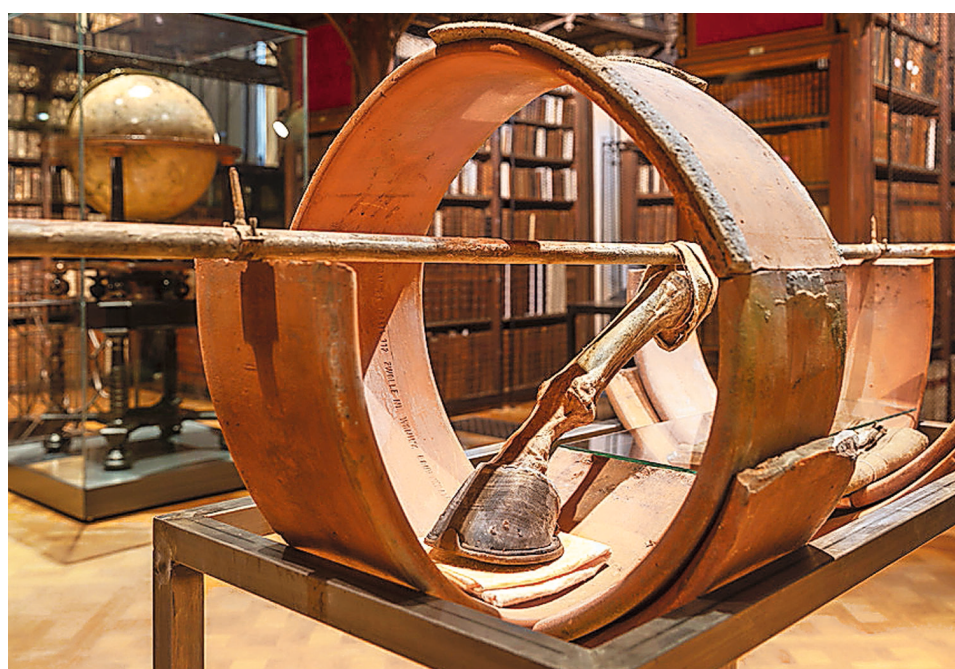
Nieuw leven

Ook dieren sterven en zijn eindig. Maar door het gebruik van een botje of een stuk hoeft kan hun verhaal toch verder lopen. Dat spel met de tijd kunnen spelen, is voor De Brabandere een enorme uitdaging. “Mijn werk kent veel lagen, ik wil niet één mening opdringen. Van toeschouwer tot toeschouwer zal die verschillen.” De jonge kunstenaar

verwerkt zijn eigen eindigheid niet in zijn werk. “Die behoefte kan later nog komen.” In de vier werken van De Brabandere voor *Finis Terrae* heeft elke ruiter van de *Apocalyps* een eigen kleur. “Ook binnen deze thematiek heb ik ouder materiaal een nieuwe betekenis gegeven. Ik vond antiquarisch een boekje uit 1757: *De Vier Uystersten Van Den Mensch*. Het werd gedrukt aan de Melkmarkt, net om de hoek van de Nottebohmzaal, een mooi toeval. De tekst gaat over de dood, het Laatste Oordeel, de hel en de hemel. Ideaal om dat met de vier ruiters te verbinden. Ik heb de vier titelbladen van de hoofdstukken van het boekje zichtbaar gebruikt. De dood heb ik bij de vierde ruiter gezet. Het Laatste Oordeel staat bij de zwarte ruiter. De hel heb ik verbonden met de rode ruiter en de hemel was voor de witte ruiter, de Christusfiguur. Dat boekje vinden was een mooi toeval dat diende geplukt te worden. Dat het in de Nottebohmzaal mocht staan, een erfgoedbibliotheek, was een groot voordeel en maakte het extra symbolisch.”



Jeffe De Brabandere. © rr



Jeffe De Brabandere, *Vaalgele Ruiter (detail)*, 2022. © David Samyn

De Brabandere verwacht dat bezoekers met een positief gevoel de tentoonstelling verlaten. “De *Apocalyps* verhaalt dramatische dingen zoals rampen, maar er wordt ook gesproken van een nieuwe aarde en een nieuwe hemel. Er zit dus wel hoop in op een nieuw begin. Dat is net zoals de materialen die ik gebruik. Reden genoeg om de planeet te koesteren.” III